

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р инж. Катя Стоянова

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен

„ДОКТОР“

по Професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика - Професионално образование“

Тема на дисертацията: „Адаптивни модели на обучение в техническото професионално образование според професионалните способности и интереси на учениците“

Автор: Илиян Василев Василев

(докторант към катедра „Дидактика“ на Факултета по педагогика - СУ „Св. Климент Охридски“)

Научен ръководител: доц. д-р Илиана Петкова

Настоящото становище е изготвено въз основа на официални документи, свързани с процедурата на докторанта Илиян Василев Василев, зачислен за редовна докторантура по професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика“ - Професионално образование към катедра „Дидактика“. Спазена е процедурата по допускане до защита на дисертационния труд.

1. Обобщени данни за научната продукция и дейността на кандидата

През периода на докторската програма Илиян Василев има необходимите публикации, съответстващи на темата на дисертационния труд. Осъществявал е преподавателска и научно-изследователска дейност като асистент във Висшето училище по телекомуникации и пощи, град София. Провеждал е семинари и лабораторни упражнения на първи и втори курс по електротехника, електроника и аналогова и цифрова схемотехника.

2. Оценка на научните и практическите резултати и приноси на дисертационния труд

Представеният за становище дисертационен труд е в обем от 219 стандартни печатни страници, формат А4. Структуриран е в следните части: въведение, четири глави, заключение, приносни моменти, използвана литература и приложения, (37 таблици и 23 фигури). Библиографската справка обхваща общо 247 източника (63 на кирилица и 184 на латиница), 10 интернет източника.

Във **Въведението** авторът ни насочва към необходимостта от промени в образованието, в частност в професионалното образование и обучение, към адаптивни модели. Всичко това е детерминирано от съвременните тенденции в глобален мащаб и с фокус към индивидуалните характеристики на учениците и техните интереси. Формулирани са обект, предмет, основната изследователска цел със съответните подцели. Би следвало тук да бъде формулирана хипотезата на изследването, която липсва.

Глава първа: „Образователни модели и модели на професионално обучение“ включва пет основни точки, в които са разгледани и анализирани много разнообразни образователни модели от различни чужди и български автори, което допринася за пълнота в теоретичен аспект по темата на дисертацията.

Прави впечатление, че се използва различна терминология относно професионалното образование и обучение. Необходимо е да се спазва терминологията, описана в Закона за

професионалното образование и обучение. Относно използваната абривиатура, на някои места е изписано нейното пълно наименование, на други липсва. Допуснати са не малък брой граматически грешки. Препоръчително е таблиците да бъдат представени и оформени в един и същ формат.

Глава втора: „Адаптивни модели за обучение в професионалното образование видове и концептуална постановка“. В нея авторът на дисертационния труд представя пет адаптивни модела, както следва: „STRONG-VET”, ориентиран за работа с талантиливи ученици в професионалното образование и много подробно разгледан в теоретичен план, както и неговото приложение в българското професионално образование и обучение, модел „LOOSE” - модел за реорганизация на ученици с трайни образователни и възпитателни дефицити от системата на професионалното средно образование, модел „УМ“ („Модел за повишаване знанията на силни ученици, напредък и подобряване на изоставащите ученици по основните предмети от ДЗИ, по конкретно по математика и БЕЛ), авторски адаптивен модел „Василев“ или „Модел за максимална утилизация/използване времето на ученика от системата на професионалното средно техническо образование през учебната година“ и адаптивен модел за внедряване на система за акредитация на предходно обучение (Accreditation of Prior Learning – APL). Всеки модел е описан със своята специфика, характеристики и възможности за приложение.

В тази глава представените пет адаптивни модела са главно в теоретичен план, разгледани много подробно.

Въз основа на личния си опит в системата на професионалното образование и обучение, повече от 40 години, изразявам мнение в контекста на представените в дисертационния труд адаптивни модели. Считаю, че на всички ученици трябва да се дава еднакъв шанс в системата на професионалното образование и обучение, да не се делят на „талантиливи и надарени“, и такива с трайни образователни и възпитателни дефицити. В практиката обучението традиционно се осъществява чрез прилагане на индивидуален и диференциран подход, ориентиран към личността на ученика, независимо от неговите потенциални възможности. Учителите използват съвременни педагогически техники и технологии, като този подход не възпрепятства развитието на учениците с по-висок познавателен потенциал. Напротив, те се стимулират чрез решаване на задачи, разработване на проекти и др. от по-високо познавателно равнище.

По отношение на останалите ученици се използват техните индивидуални възможности чрез прилагане на разнообразни методи и средства, подбрани по преценка на учителя, което също води до напредък в тяхното развитие. В този смисъл на практика не се наблюдават ограничения за развитието нито на едната, нито на другата група ученици.

Извън задължителните учебни часове на учениците, които проявяват желание, се предоставят допълнителни възможности за разширяване на знанията и уменията им чрез индивидуална или групова работа, включително в групи, формирани по интереси. Следва да се отбележи също, че модулното обучение има дългогодишни традиции в българската система на професионалното образование и обучение, особено при подготовката на кадри за различни икономически отрасли, както и като елемент от дуалната система на обучение. Този модел е прилаган успешно още през 80-те години на ХХ век под наименованието „учебно-производствен комплекс (УПК)“, което потвърждава неговата практическа ефективност и устойчивост.

Глава трета: „Емпирично изследване“ започва с представяне на концептуална рамка и дизайн на изследването, която е базирана на теоретичното разглеждане на адаптивния модел ”STRONG“, описан в глава втора. Авторът формулира основната цел на емпиричното изследване

и съответните задачи. Тук е важно да отбележа, че трябва да има съответствие с формулираната основна цел на изследването, представена във въведението на дисертационния труд.

В тази глава за конкретното изследване са използвани въпросник, предназначен за ученици (1027 ученика), анкетна карта - (63 учители по теория и практика от системата на професионалното образование и обучение), както и експертна карта, попълнена от 10 експерта от академичните среди. След тяхната апробация и съответната статистическа обработка, получените резултати са анализирани.

Прави впечатление многото подробности в теоретичен аспект, които смятам, че в тази глава и в този обем, не са необходими.

Глава четвърта - „Макроикономически анализ на средата за приложение на модел STRONG“ - авторът е направил анализ на въздействието на модел STRONG в контекста на производителността на труда, както и тенденциите на пазара на труда в България. Представя и връзката между професионалното образование и обучение, общата факторна производителност и качеството. Следват изводи, базирани от направения анализ и посоката от необходимост от институционални промени в професионалното образование и обучение. Конкретизирани са проблемите, пред българското професионално образование и обучение, които се отнасят главно върху осигуряване на неговото качество в различни аспекти. Авторът е описал последователните стъпки как моделът „STRONG“ би могъл да подпомогне професионалното образование и обучение.

Следва заключение, в което са конкретизирани промените, необходими да се направят в нормативен и организационен план, след което авторът е представил и приносите на своя дисертационен труд в теоретичен и практико-приложен аспект, последвани от използваната литература и приложения.

Приносни моменти:

Основните приносни моменти на представения ми за становище дисертационен труд, са главно в много подробното теоретично проучване на проблематиката по темата на дисертацията и разработения инструментариум. Предложеният модел би могъл да се използва като допълващ вече съществуващи практики.

Представеният автореферат отразява съдържанието на дисертационния труд, както и използваната литература доказва желанието на докторанта за по-широк обхват на проблематиката.

Препоръки:

Основната ми препоръка към автора е насочена към възможността за по-голяма конкретизация на разглежданата проблематика.

Заклучение

Авторът на дисертационния труд демонстрира теоретична компетентност и умения за целенасочен и мотивиран изследовател. Това ми дава основание да препоръчам на уважаемото научно жури да присъди на Илиян Василев Василев образователната и научна степен „доктор“ по Професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика-Професионално образование“

Дата: 02.02.2026 г.

Изготвил становището:

/доц. д-р инж. Катя Стоянова/